

je umro. Suprotno povijesnim činjenicama, u *Kronici* se navodi da je Stjepan imao i druge sinove (Belu, Leventea i Petra) koji su osigurali nastavak dinastije. Posljednja važna osoba u priči jest kralj Ladislav kao osoba koja je promicala kanonizaciju sv. Stjepana te koja je slijedila njegov svijetli primjer. Time završava zaplet *Kronike* prema rukopisu u seriji *Codex Varsovianus Zamoyskianus*, no potom je uključen dio preuzet iz rukopisa *Codex Vratislaviensis Ossolianus II*. Taj kratki navod bavi se kanonizacijom Stjepana i Emerika te Ladislavovom pomirbom s bratom mu Solomonom. Čuda sv. Stjepana zadnji su upis u izvoru. U dodatku (186) priložena je karta koja prikazuje Aquilinu kampanju opisanu u *Kronici*.

Slijedi zaključak glavnog priređivača M. Homze koji se nalazi u dvije verzije, na slovačkom (187-190) i na engleskom jeziku (191-195), te u kojem se naglašava znanstveni doprinos ovog, slovačkog izdanja *Ugarsko-poljske kronike*. Autor je naglasio kako *Kroniku* ne treba promatrati samo kao narativan izvor, već i kao programatski spis koji predstavlja jednu od najstarijih ideja o povijesti Mađara i načinu njihova dolaska. Ponovno naglašava značenje koje je *Kronika* imala, a i imat će u povijesti Ugarske, Poljske te Slovačke. Slijedi karta na koju su ucrtana mjesta spomenuta u *Kronici*, radi boljeg snalaženja u tekstu. Popis bibliografije opsežan je, a dodani su mu i indeks imena, popis kratica, genealogija Arpadovića prema kronici te karta rijeka i planina spomenutih u kronici.

Slovačko izdanje *Ugarsko-poljske kronike* vrlo je vrijedan pothvat Martina Homze kao priređivača, uz prijevod Jane Balegove, te se može svrstati rame uz rame njihovim mađarskim i poljskim verzijama. Samo djelo nudi pregršt informacija kako za istraživanje same *Kronike*, tako i u smislu njezina mjesta u historiografijama raznih naroda. Potrebno je ponovno istaknuti da je vrlo vrijedno to što nastoji tematiku približiti širem čitateljstvu svojim jednostavnim i zanimljivim stilom. Isto tako, otvara mnoga zanimljiva pitanja i razrađuje kontroverznu problematiku te je više nego prikladna polazišna točka za daljnju akademsku raspravu. Upravo zbog svega navedenog, potrebno je uputiti čestitke priređivaču i prevoditeljici.

Zuzana Orságová

Statut Bratovštine sv. Nikole mornara u Kotoru iz 1463. sa alegatima do 1807. godine: Fototipsko izdanje sa prepisima, prevodima i registima, priređivači Miloš Milošević i Jelena Antović, Bokeljska mornarica Kotor, Kotor 2009., 256 str.

Pomorstvo je kroz sva prošla stoljeća, sve do najnovijega vremena, najvažnija gospodarska djelatnost i svojevrsan zaštitni znak grada Kotora i drugih naselja u Zaljevu hrvatskih svetaca. Upravo se stoga u tim krajevima vrlo rano javlja organizacija pomoraca nalik sličnim cehovskim, odnosno bratimskim, udrugama duž Jadrana i Sredozemlja. Prema legendi, organizacija mornara u Kotoru javlja se još u 9. stoljeću, a prvi je put u pisanom dokumentu zabilježena 1353. godine (bilježi se kao *Pia sodalitas navicularum Catharensium*).

Bratovština sv. Nikole mornara u Kotoru te njezin Statut iz 1463. godine i do sada su bili predmet proučavanja niza povjesničara koji su se bavili poviješću Kotora, osobito njegovom pomorskom razvojnom sastavnicom. Statut Bratovštine sv. Nikole mornara objavio je i komentirao Josip Gelčić (Gelcich) još 1889. godine (Gelčić je objavio samo prijepis rukopisa Statuta, dok je brojne druge prateće dokumente iz vremena nakon 1463. godine donio u registama), a 1994. godine na tu je temu objavljena doktorska disertacija Slavka Mijuškovića (*Kotorska mornarica*, Podgorica, 1994.). Nakon potresa 1979. godine u Biskupskom arhivu u

Kotoru pronađen je, zahvaljujući don Graciji Brajkoviću, originalan rukopis Statuta. Pristupilo se njegovoj kritičkoj obradi i priređivanju te je knjiga koja se ovdje predstavlja rezultat rada na toj rukopisnoj verziji. Knjiga je objavljena u godini u kojoj je nizom manifestacija svečano obilježeno 1200 godina od prijenosa relikvija sv. Tripuna iz Carigrada u Kotor.

Rukopis Statuta Bratovštine sv. Nikole mornara u Kotoru iz 1463. godine opseže 72 uvezana lista pergamene, s označenom folijacijom, a vrijedno je napomenuti da je inicijal na prvome listu (prikaz sv. Nikole) djelo slavnoga kotorskoga slikara Lovre Dobričevića. Samo je naslov Statuta na latinskom jeziku (*Liber fraternitatis divi Nicolai marinariorum de Catharo*), a odmah nakon toga, na početku teksta, daje se prijevod naslova na talijanski jezik mletačkoga dijalekta (*Que comença la matricola de la congregation de miser san Nicolo di marinari de Catharo*) te je pretežit dio ostatka teksta također napisan na talijanskom.

Cjelokupan rukopis Statuta možemo podijeliti na dva dijela. Prvi dio sadrži sam tekst Statuta (26 članaka ili glava), zatim slijedi niz od 16 odluka Skupštine Bratovštine u kojima je riječ o izmjenama i dopunama, ali datum njihova donošenja naveden. Druga i opsežnija skupina kasnijih dokumenata (alegata) datira iz razdoblja od 1463. do 1807. godine, a riječ je o ukupno 89 spisa. Svi ti naknadni dokumenti iz različitih godina većinom su upisivani bez kronološkog poretka. Priređivači su držali korisnim da, kod njihova prijepisa s registama, uspostave kronološki red, ali s pažljivo upisanim naznakama stranica originala rukopisa.

Statut Bratovštine sv. Nikole mornara donesen je na bratimskoj skupštini održanoj 26. lipnja 1463. u prostorijama crkve sv. Nikole u Kotoru te sadrži temeljne odluke, odnosno propise koji se odnose na ustroj, djelovanje i ciljeve Bratovštine. Tako se u pojedinim člancima Statuta propisuje način sazivanja Skupštine te se utvrđuje kvorum i sustav glasovanja. Utvrđuje se koji su dužnosnici vodeći u upravnoj strukturi Bratovštine (gastald ili predstojnik Bratovštine, tri rizničara, odnosno prokuratora, te dva sindika), njihov društveni status (moralni su biti vlasnici, odnosno paruni brodova) te obveze i ovlasti koje imenovani čelnici imaju prema Bratovštini i svojoj ostaloj subraći. Posebnu pozornost statutarne odredbe posvećuju humanitarno-karitativnoj ulozi Bratovštine. Riječ je, kao i u primjeru drugih bratimskih udruga, o pomoći kćerima siromašnijih bratima prilikom njihove udaje (dopuna njihova miraza sredstvima iz bratimske blagajne), o pokopu članova Bratovštine u zajedničku grobnicu i služenju misa zadušnica. Nadalje, dio Statuta Bratovštine odnosi se na izdržavanje crkve sv. Nikole i franjevačkih redovnika koji su u njoj djelovali, na slavljenje blagdana sv. Nikole i sudjelovanje bratima u tim svečanostima te na udio Bratovštine prigodom obilježavanja drugih vjerskih blagdana.

Dokumenti koji su pridodani (naknadno dopisani) Statutu Bratovštine u velikom se broju odnose na drevnu privilegiju udruge kotorskih pomoraca da od vlasti traže amnestiju (na dan svetkovine sv. Tripuna, 3. veljače) za osobe osuđene zbog nekog prijestupa (uključeni su i stanovnici iz naselja u neposrednom susjedstvu Kotora), dio spisa odnosi se na imovinu Bratovštine i crkvu sv. Nikole (svetkovine, nabava relikvija i liturgijskih predmeta), a dio naknadno dopisanih dokumenata svjedoči o povlasticama Bratovštine prilikom trgovačkog poslovanja u nekim gradovima južne Italije i u Mlecima (prodajno mjesto rezervirano na *Riva degli Schiavoni*), o opremanju kotorske ratne galije i sličnim temama.

Knjiga koju ovdje predstavljamo sadržajno slijedi prethodno opisane cjeline. Prvi je dio fototipsko izdanje Statuta i kasnije pridodanih dokumenata (fol. 1-69), a potom slijedi prijepis i prijevod Statuta s prijepisom i registama dokumenata nastalih nakon 1463. godine (1-151).

U završnome dijelu ovoga vrijednoga izdanja sadržan je *Pogovor* iz pera priređivača (Miloš Milošević i Jelena Antović), a u sklopu kojega se donose osnovne značajke Statuta s obzirom na njegove sadržajne i paleografske komponente te s obzirom na tehničke metode uporabljene prilikom izradbe prijepisa (153-176). Tekst *Pogovora* preveden je na talijanski (177-204) i na engleski jezik (205-233), a na kraju knjige nalazi se zbirno kazalo imena, toponima i predmeta (235-254).

Objavljivanje cjelovitog rukopisa Statuta Bratovštine sv. Nikole mornara u Kotoru možemo držati jednim od kapitalnih djela historiografije koja se bavi povijesnim razvojem Boke kotorske. Dokumenti koji se ovdje objavljuju pružaju znanstveniku i svakom zainteresiranom čitatelju zornu sliku o gospodarskom, društvenom i vjerskom životu Kotora i njegove okolice u širem vremenskom rasponu od 15. stoljeća do početka 19. stoljeća. Svjedoče, nadalje – zahvaljujući usporedbi sa statutima pomorskih bratovština u Zadru i Splitu – i o uključenosti Kotora u sve razvojne tijekove Jadrana i Sredozemlja u doba kada je taj prostor činio jedinstveno državno područje pod okriljem *Serenissime*.

Na kraju ovoga prikaza možemo zaključiti kako je građa o Bokeljskoj mornarici, objavljena u ovoj knjizi, iznimno važan izvor za kojime će nedvojbeno u budućnosti posegnuti brojni istraživači povijesti istočnoga Jadrana koji proučavaju razdoblje od kasnog srednjeg do konca ranog novog vijeka.

Lovorka Čoralić

Bernardin Frankapan Modruški, *Oratio pro Croatia / Govor za Hrvatsku (1522.)*, studiju, prijepis i prijevod priredili Ivan Jurković i Violeta Moretti, Katedra Čakavskog sabora Modruše, Modruš 2010., 176 str.

Knez Bernardin Frankapan (1453.–1531.), jedan od najmoćnijih i najutjecajnijih predstavnika velikaške hrvatske obitelji Frankapan, bio je sudionikom i svjedokom po sudbinu Hrvatske presudnih događaja. Naime, upravo u Bernardinovo doba hrvatske su zemlje bile suočene s osmanskom prijetnjom koja je počela ugrožavati egzistenciju hrvatskog bića. Kao najugledniji pripadnik hrvatskog plemstva Bernardin Frankapan često je vršio diplomatske misije kako bi svojoj domovini osigurao inozemnu pomoć u borbi za opstanak. Za jednog od takvih putovanja izrekao je i svoj govor *Oratio pro Croatia* pred sakupljenim njemačkim staležima 1522. godine u Nürnbergu. Taj glasoviti govor priredili su u ovoj knjizi povjesničar Ivan Jurković i klasična filologinja Violeta Moretti. Osim predstavljanja transkripcije i prijevoda Bernardinova govora, u središtu interesa ove monografije nalaze se i znanstvenici koji su već proučavali taj govor, povijesne okolnosti koje su dovele do izricanja *Govora*, jezično-književna analiza te kritičko izdanje *Govora*.

Knjiga započinje popisom kratica (9-12) te predgovorom (13-15) u kojem se spominju do sada objavljeni, ali nepotpuni prijevodi Bernardinova govora. Važno je napomenuti da je govor *Oratio pro Croatia* redovito spominjan u historiografskim djelima, a u ovoj knjizi prvi je put u cijelosti znanstveno pripremljen i objavljen.

Knez Bernardin Frankapan i njegovo doba (17-61) naslov je prve veće cjeline u knjizi. Kroz tu cjelinu autori nas upoznaju s općim društvenim i gospodarskim prilikama u hrvatskim zemljama u drugoj polovici 15. i prvim desetljećima 16. stoljeća. Na početku su izneseni rezultati dosadašnje hrvatske historiografije na polju proučavanja povijesti hrvatskih zemalja u spome-